

תפארת רפאל

מיסודו של הראשון לציון מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

עלון תורה והלכה לכל בני המשפחה

יוצא לאור ע"י תלמוד תורה ומפעלי חסד
"תפארת רפאל" עטרת שרה"
ע"ש רבי רפאל זכוכי בן פינחס זצ"ל ע"ש מו"ר שרה זכוכי בת דינה ע"ה
נוסדו בשנת תשכ"ז (1967) בתל אביב

פְּרָשָׁת: אַחֲרֵי מוֹת-קְדוֹשִׁים

עָלוֹן מִס': 1,960 | תשפ"ג

ליקט וערך: הרב רפאל זכוכי שליט"א
רב בק"ק "תפארת רפאל" תל-אביב
העלון נוסד בשנת תשמ"ה (1985)
בידי הרב שלמה זכוכי שליט"א

עוֹל בַּמִּשְׁפָּט!

תורתנו, תורת חיים נצחית, מצווה אותנו בפרשתנו: "לא תעשו עול במשפט". עוול ומשפט, הרי זה צמד מילים שאינו נצמד. כיצד יכולים שני מושגים אלו לדור בכפיפה אחת? אבל התורה הקדושה מגלה לנו, שהדבר יתכן אף יתכן: לפעמים "מקום המשפט שמה הרשע, ומקום הצדק שמה הרשע" (קהלת ג, טז). לפעמים נעשה עוול משווע במסווה של משפט, ובמעטה של צדק מצדיקים רשע! וכך מסביר רבינו ה"אור החיים" הקדוש זצ"ל את הכתוב: יכווין באמרו "לא תעשו עוול במשפט" - אזהרה לדיין, שהגם שהמשפט יגיד לחייב את זה ולזכות את זה, אם בעיניו נראה כי הוא עוול - לא יעשה עוול זה. יש מושג הלכתי של "דין מרומה": דיין החש כי נרקמה כאן עלילה, יש כאן מסכת של עדויות כוזב, אסור לו לעצום עיניו ולהיצמד לתקנון, חייב הוא להיות חכם ואף צודק ולהוקיע את העוול, ולפחות - לא לחרוץ דין מעוקל, לא לשיית יד עם רשע, לא לתת יד לקנוניה!

ומעשה שהיה עם הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בעל "חזון יחזקאל", אב בית דינה של לונדון. בעת מלחמת העולם השנייה, כאשר לונדון הייתה נתונה להפצצות האויב הנאצי שמטוסיו וטיליו זרעו הרג והרס, באותם ימים התקיים בפני בית הדין דין תורה. אישה תבעה להתירה מכבלי עגנותה, והביאה עדים על מות בעלה. תבעה את הירושה, והיתר להינשא. הרב איבחן כאן קנוניה. חשד בה ששכרה עידי שקר ושכרם ישולם מדמי הירושה הנכבדה. הזהיר את האישה ואת העדים, תיחקר אותם מכל צד, אך הם דבקו בגירסתם ולא הייתה ברירה אלא לקבלה. אמר להם: "אלקים נצב בעדת אל", השגחת הבורא יתברך חופפת על הדיינים שלא יטעו בדבר הלכה, שלא יתירו את האסור חלילה. "כי המשפט לאלקים הוא". אני מתרה בכם: אם זה 'דין מרומה' - מתגרים אתם בבורא עולם, נותן התורה! "אמת בפני", אמרה האשה. "אמת בפנינו", אמרו העדים. "אם כך", אמר הרב, "צאו, ובית הדין יגש להכרעת הדין". פנו לצאת מהאולם, ולפתע נשמע קול רעם אדיר. פצצה ישירה נפלה על הבניין, ועננת אבק כיסתה הכל. כששקע האבק, מצא הרב את עצמו יושב על כסאו, שני חבריו הדיינים לימינו ולשמאלו, וכל השטח שלפניהם כתינת הריסות. האשה, והעדים, נימחו כליל. מבהיל!

תאמרו: אכן, מרעיש ומבהיל, אך מה לזה ולנו. אין אנו דיינים, ואין הקולר תלוי בצווארנו. האומר כך, טועה. כי התורה, המתומצתת כל כך, שאין בה אות אחת יתירה, חוזרת על פסוק זה כלשונו פעמיים, באותו פרק! בפסוק טו', ושוב בפסוק לה': "לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה". וכתב רש"י: "אם לדין, הרי כבר נאמר לא תעשו עוול במשפט. ומהו משפט השנוי כאן, היא המידה והמשקל והמשורה. מלמד שהמודד נקרא דיין. שאם שיקר במידה, הרי הוא כמקלקל את הדין, וקרוי עוול, שנאוי ומשוקץ, חרס ותועבה, וגורם לחמישה דברים האמורים בדיין: מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם!"

ראשית, הרי לנו מקור מפורש ליסודו של הגאון רבי ישראל מסלאנט זצ"ל שכל אדם הוא דיין, כי פוסק הוא ומכריע בהלכות חמורות בעלות השלכות מעשיות על כל צעד ושעל! והואיל וכך, מצווה כל אדם בכל אורחותיו שלא לעשות עוול במשפט! שמא יאמר: אני, עוול?! ישר אני כסרגל, מקפיד על כל תג! אמת. אבל איסור זה כולל גם "דין מרומה" ... למה הכוונה? מקפיד אתה על כשרות, נאה ויאה. מסייר במרכול, ומוצר חדש צד את עינך. אתה בוחן אותו, ויש חותמת הכשר. אבל, מה נאמר, לבך מהסס, ההכשר אינו מהודר. ואז אתה חושב: אמת שיש רינונים אחר ההכשר, אבל מה איכפת לי, יהא הקולר תלוי בצוואר הרבנים החתומים. הם יתנו את הדין, אני רק מסתמך עליהם.

ומה זה, אם לא "דין מרומה": "שלא יאמר הדיין אחתוך את הדין ויהא הקולר תלוי בצוואר העדים! אלא אם היה לבו נוקפו שיש בו רמאות, או שאין דעתו סומכת על העדים אף על פי שאינו יכול לפוסלן, או שדעתו נוטה שבעל הדין רמאי ובעל ערמה והיטה דעת העדים... אסור לו לחתוך את הדין, אלא יסלק עצמו ממנו!" לא נעשה עוול במשפט, שלמים נהיה עם מצפוננו!

אחרי מות שני בני אהרן (טז, א) - שני בני אהרן סופי תיבות "יין", סופם וקיצם של שני בני אהרן מחמת היכנסם שתויי יין לאוהל מועד. כמו כן: "שני" ראשי תיבות שתויי יין נכנסו. (רבנו אפרים)

כי ביום הזה יכפר (טז, ל) - "כי ביום הזה יכפר" ראשי תיבות "בכיה", בא לרמז שהבכיה מועילה כדי שהתפילה **את ההבדל הגדול בין אמת לשקר** רואים באותיות עצמן: **אמת**, ישנם כאלו שרואים את האמת מיד בתחילתה - **א**, וישנם כאלו שרואים עד שבאים באמצע - **מ**, וישנם עד הסוף - **ת**, אבל את השקר מכירים מיד, כי אותיות **שקר** הן אחת אחרי השניה...

ואהבת לדעך כמוך אני ה' (יט, ח) - כאשר תאהב את חברך תמיד, סימן ש"אני ה'" שאהבת ה' פועמת בקרבך. כי האוהב האמיתי למלך אוהב גם את בנו חביבו, וכשאינן אוהבו, הרי אין אהבתו את המלך אהבה אמיתית. "ואהבת לדעך כמוך אני ה'" בגימטריה "ואהבת את ה' אלהיך". (רצ"ה מזידיטשוב). מצווה זו קשה מאוד, ולכן מסיים הפסוק "אני ה'", שאם תרצה לקיימה באמת, אני אסייע בידך. (שפת אמת)

לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו (יט, יא) - מי שאינו מדבר שקרים, אין גנבה בביתו. רמז לדבר, שנאמר "לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו" - כשהאדם נזהר מאמירת שקר, אין גנבים בביתו. (רבי פינחס מקוריץ). הפסוק נכתב בלשון רבים, ללמדנו שכשם שאסורה גנבת דעת של היחיד ואסור לשקר ליחיד, כך אסורה גנבת דעת של הרבים, גנבת דעת העם, במסווה של דיפלומטיה ופוליטיקה. (מטה אהרן)

היכן האחריות! שוחט תלמיד-חכם וירא-שמים בא לפני **רבי ישראל מסלנט** ואמר שרצונו לעזוב את משרת השחיטה. "זו אחריות כבדה, וליבי נוקפני שמה אכשל במלאכה זו", הסביר. שאל רבי ישראל: "ממה בדעתך להתפרנס אם תעזוב את השחיטה?". השיב השוחט: "בדעתי לעסוק במסחר". קרא רבי ישראל בהתרגשות: "תמהני עליך. אתה חושש ממלאכת השחיטה, שאין בה אלא לאו אחד של איסור 'גבלה', ואינך חושש מעסקי המסחר שכרוכים בהם כמה וכמה אזהרות ואיסורים - 'לא תגזול', 'לא תחמוד', 'לא תעשוק', 'לא תגנוב', 'לא תכחשו ולא תשקרו', ועוד ועוד מצוות לא-תעשה ועשה?!"

השוחט בעיר סלונים, היה שוטה וקל דעת. כשעמד רבה של העיר **רבי אייזל חריף**, על טיבו, ציוה עליו להפסיק לשחוט בהמות והיתיר לו לשחוט עופות בלבד. תמה השוחט: "ממה נפשך, אם כשר אני, יכול אני לשחוט גם בהמות, ואם לאו גם עופות יאסר עלי לשחוט?" השיב לו רבי אייזל בחיוך: "חז"ל אמרו שהחוטא משול כבהמה - ומותר האדם מן הבהמה אין, וכאשר תשחוט בהמה, הרי תעבור על לאו של 'לא תעמד על דם רעף'..."

שנון

מושגים ביהדות

אייר

בט' באייר ה'תש"ח (1948) - העיר תל אביב הופצה **ב'מלחמת העצמאות'** על ידי חיל האוויר המצרי וגרמו למותם של 41 אזרחים. במקביל להפצצת תל אביב התקיפו המצרים מהאוויר גם יישובים שבשכונותה, ובהם רמת גן, חולון, ראשון לציון ורחובות.

י' באייר הוא יום פטירת אחרון הכהונים הגדולים ב'משכן שילה' **עלי הכהן** בגיל 98, ושני בניו. ובו **נשבה ארון הברית** בידי הפלשתים. במגילת תענית ובשו"ע מובא, שראוי להתענות ביום זה.

ב' באייר ד'תתס"ג (1103), **נפטר הרי"ף** - רבי יצחק אלפסי, מן הראשונים, מגדולי פוסקי ההלכה הספרדים, והוא בן 90. התפרסם בעיקר בשל חיבורו על התלמוד 'הלכות רב אלפס', חיבור הלכתי בשפה הארמית שכתב במרוקו. **ב' באייר** ה'תר"ע (1910), שמה של '**אחוזת בית**' מוחלף ל'תל אביב' העיר העברית הראשונה.

סיפור השבוע

מורא שמים קודם לכיבוד הורים

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו... (יט, ג) - **פירש רש"י**: "סמך שמירת שבת למורא אב, לומר אע"פ שהזהרתיך על מורא אב ואם, אם יאמר לך חלל את השבת - אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות". **מעשה שאירע בעיראק**, בהורים אמידים ועשירים ביותר שהיה להם בן יחיד. לימדוהו כל מיני חכמות, ורשמו אותו לאוניברסיטה במטרה שילמד כלכלה, כך שיוכל לנהל את כל עסקיהם. בגיל 17 לערך עבר אותו בן ליד בית המדרש הנקרא 'בית זליכא', וראה בחורים וזקנים יחדיו, יושבים, לומדים ומתנדנדים. נכנס פנימה ושאל לפשר המקום והלימוד. הסבירו לו על התורה ועל הקב"ה, וקירבוהו מאוד. בלא שימת לב ישב שם עד עשר בלילה בערך וחזר לביתו. למחרת לקח איתו הרבה עוגות ומיני מאכל, הביא לבית המדרש ושוב למד עד מאוחר בלילה. וכך היה כמה שבועות. בינתיים הזכירו לו הוריו שבעוד כמה ימים הוא צריך לחזור לאוניברסיטה, אבל הבן אמר להם שהוא החליט ללמוד תורה ולא כלכלה. ההורים כעסו מאוד ואמרו לו 'תלמד כלכלה ואחר כך תלמד תורה', אבל הוא התעקש וניצח. בסופו של דבר הבן הצדיק עלה לארץ, ויצא תלמיד חכם עצום בתורה הקבלה והנגלה, ושמו **רבי סלמן אליהו** זצ"ל - אביו של הראשון לציון, **רבינו מרדכי אליהו** זצ"ל.

מפניני מֶרֶן הגר"ע יוסף צוק"ל

מצוות תוכחה

"הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (יט, יז) - באחת מדרשותיו, נשא מרן רבינו מאור ישראל זצ"ל את דברותיו אודות מצוות תוכחה, ואמר את דעתו - דעת תורה, כיצד היא דרך התוכחה הנכונה: כשמוכיח, יאמר את דברי התוכחה בענווה, בהכנעה, בידידות ובאהבה, ולא כאותם האנשים שמוכיחים בצעקות ובבוזיונות, כי לא יעילו כלום בדרך זו, תוכחה צריכה להיות במתינות ובישוב הדעת, שנאמר "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא". למשל, אם נוסעת מוכנית בשבת, והוא צועק לך: שבת, שבת! מה תועיל צעקה זו?! רק שנאה ותחרות יצאו מזה. אבל אם בא לאותו אדם בינו לבין עצמו, ואומר לך: "ראה, אתה אדם טוב, אתה אוהב את התורה, אם כן מדוע אתה עושה דברים שיהיו בעוכרך, אני מדבר אליך מתוך אהבתי אותך..." בדרך זו יש סיכוי שהוא ישמע לך... אבל אם מוכיח אותך בצעקות וגערות, להיפך הוא יעשה כנגדו בדווקא! אלא אדרבה, צריך להוכיח אותו בנחת ובנועם, וכבר אמרו חז"ל (משלי כה, טו): "לְשׁוֹן רַכָּה תִשְׁבֵּר גֵרִים" - אפילו גרמו (העצם) של אשמדאי מלך השדים נשברת בפני לשון רכה ונעיימה (ראה גיטין סח:).

יוסף חֲכָמָה

למה אסור לקלל חרש?

לא תקלל חרש (יט, יד) - לכאורה נראה כי המצוות הללו נועדו כדי לא להזיק את הזולת או לגרום לו מבוכה או חלילה אי-נחת שהרי איננו "אשם" בכך. **אם כן, נשאלת השאלה:** לשם מה ציווה הקב"ה "לא תקלל חרש" הרי אם אני מקלל אדם הפגוע באוזניו, שום נזק לא נגרם לו מהדבר? שהרי איננו שומע?! כדי לענות על השאלה נקדים סיפור המובא בגמרא: אמר רבי יוסי כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה (דברים כח, כט): והיית ממשש בצהרים, כאשר ימשש העיוור באפלה - וכי מה אכפת לו לעיוור בין אפילה לאורה?! **עד שבא מעשה לידו:** פעם אחת, הייתי מהלך באישון לילה ואפילה, וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו. אמרתי לו: בני, אבוקה זו למה לך? אמר לי: כל זמן שאבוקה בידי - בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוציץ ומן הברקנין (מגילה כד:). עונה העיוור לרבי יוסי האבוקה היא אכן בשבילי כדי שהאנשים בראותם את האבוקה, יזהו שאינני רואה ויזהירו אותי שלא אמעך... **כך הם המצוות שבין אדם לחברו,** הם אינם בשביל האחר אלא בשבילנו כדי לא להשחית את המידות שלנו... נכון שהחרש איננו שומע, אך ברגע שאני מקלל אני משחית את מידותיי, ואת זה התורה רוצה למנוע ממני... הבה נביט למעלה ונשמר לכל נשחית את מידותינו...

"נר ה' נשמת אדם" - פטירת הצדיקים צוק"ל בחודש אייר - "צדיקים במיתתן נקראו חיים"

הרב עזרא עטייה
י"ט אייר תש"ל (1970)
היה ראש ישיבת 'פורת יוסף' במשך 45 שנה, ורבה של גדולי הדור הספרדים, בהם מרן הרב עובדיה יוסף. מגדולי רבני עולי ארם צובא שבסוריה.

הרב דוד (מסעוד) עובדיה
י"ח אייר תש"ע (2010)
כיהן כרב ראשי בכמה ערים במרוקו, ולאחר עלייתו לישראל רב שכונת 'בית וגן' בירושלים. חבר לשכת הרבנות ירושלים/ירושלים.

הרב רפאל אליהו עבו
ט"ז אייר תשמ"ג (1983)
כיהן כאב בית דין בחיפה ובתל אביב וכדיין בבית הדין הרבני הגדול בירושלים. ייסד את ישיבת "אור החיים" בטבריה, ואף הקים בה תנועת נוער דתית.

הרב יעקב יוסף
ב' אייר תשע"ג (2013)
היה ראש ישיבת "חזון יעקב", ורב השכונות גבעת משה ותל ארזה בירושלים. פוסק הלכות, ומחבר סדרת הספרים בהלכה "בעתה אחישנה".

אימרת השבוע

רבי נחוניא בן הקנה אומר: כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ; וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ. (אבות ג')

מדור ההלכה על פי הראשון לציין הגאון
מזן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ס

עֲשֵׂה לְךָ רֵב

דיני ברכת המזון

- א. כל הזהיר בברכת המזון מזונותיו מצויות לו כל ימיו בכבוד, ונכון לברך היכא דאפשר מתוך הכתב ולא בעל פה, ויכוין פירוש התיבות בעת הברכה. וקודם שיברך יכוון לצאת ידי חובת מצוה מן התורה, שהרי מצוות צריכות כוונה. ואם לא כיוון כן להדיא יצא, שמסתמא דעת האדם לצאת ידי חובה. יש להזהר שלא להפסיק באמצע ברכת המזון בדיבור, ואף לא בשהייה, וכל שכן שיש לזהר שלא לדבר שיחה בטלה ולשהות שיעור שיכול לסיים את כל ברכת המזון. ואם נרדם באמצע ברכת המזון, וכשהתעורר אינו יודע באיזו ברכה עומד, חוזר לתחילת הברכה שיש לו בה ספק אם אמרה.
- ב. המברך ברכת המזון או ברכה מעין שלוש, ושמע קדיש או קדושה וברכו, אין לו להפסיק ולענות באמצע, שדינם כדין העומד בתפלת "שמונה עשרה". אבל בברכה רביעית שהיא ברכת "הטוב והמטיב" יפסיק לענות לקדיש ולקדושה, כדין האוחז בקריאת שמע וברכותיה. וכל שכן שהמברך שאר ברכות דרבנן הארוכות, כגון ברכת "אשר יצר", ו"בורא נפשות", ו"אלהי נשמה", ושמע קדיש או קדושה, שיש לו לענות עמהם, שדינם כדין ברכות קריאת שמע.
- ג. צריך לשבת בעת שמברך ברכת המזון, בין אם אכל כשהוא עומד, ובין אם אכל כשהוא יושב. ואסור לברך ברכת המזון ולעסוק במלאכתו, ולכן אין לסדר את הצלחות והשולחן בעת שמברך ברכת המזון. וצריך להחמיר בזה גם בברכה רביעית, כדי שלא יבוא לזלזל בברכה זו. ומי שאכל במקום אחד צריך לברך ברכת המזון במקום שאכל, קודם שיעקור ממקומו למקום אחר.
- ד. ברכת המזון נאמרת בכל לשון שמבין, ומצוה מן המובחר לברך בלשון הקודש. וצריך להשמיע לאזניו את ברכת המזון מה שמוציא בפיו. ובדיעבד אם לא השמיע לאזניו, יצא ידי חובה. מי שבני ביתו אינם יודעים לברך ברכת המזון בעצמם, יברך בקול רם להוציאם ידי חובה.
- ה. נשים חייבות בברכת המזון. אך נשים הטורדות בטיפול בילדיהן, פטורות מלומר את נוסח הרחמן. קטן שאכל כזית צריכים לחנכו לברך ברכת המזון מדרבנן.
- ו. מנהגינו לומר בשבת וראש חודש בהרחמן "מגדול", ובימות החול "מגדיל". והנכון יותר לומר בסעודה רביעית מגדיל.
- ז. היה אוכל ויצא שבת מזכיר של שבת בברכת המזון, דאולינן בתר התחלת סעודתו. אולם אם התפלל ערבית באמצע סעודתו, אינו מזכיר מעין המאורע בין בשבת בין ביום טוב, בין בראש חודש ובין בחנוכה ופורים.

בכל ראש חודש ניתן לקבל פרקי תהילים קבועים לקריאה במשך החודש וכך לסיים מאות ספרי תהילים מידי יום, יחד עם כלל ישראל.

שיחת הינם: **1800-260-260**

להצלחה לרפואה לזיווג לזש"ק לישועה

הזמנים לפי לוח "אור החיים" המבוסס על פסקי מרן הגר"ע יוסף זצ"ל

ניו יורק	באר שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	כניסת השבת
7:30	7:00	7:02	7:00	7:02	
8:35	7:52	7:54	7:51	7:53	יציאת השבת
9:02	8:42	8:45	8:42	8:45	רבינו תם

עלון השבוע לזכות חיילי צבא ההגנה לישראל וחללי מערכות ישראל שחרפו נפשם על קידוש ה' תנצב"ה

פְּרַשְׁת הַשָּׁבוּעַ
אַחֲרֵי מוֹת-קְדוּשִׁים
(פרקי אבות - ג')

תלמוד תורה לבנים
שיעורי תורה ויהדות לבנות
כולל ובית מדרש
כנסים תורניים
קירוב רחוקים
מכון הוצאת ספרים וחקר כתבי יד
דאגה לרווחת החיילים בצה"ל
עזרה לנזקקים
הדרכה רוחנית לעולים חדשים
מוקד עולמי לאמירת תהלים
שבועון תורני

לקבלת העלון בדואר - במייל או לתגובות: refael260@gmail.com
הנצחה לזכר יקירכם ותרומות - נא לשלוח לתלמוד תורה ומפעלי חסד "תפארת רפאל"
המשרד: רח' קפלנסקי 1, קרית שלום, ת.ד. 12015 תל אביב, טל. 1-800-260-260